

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Adres redactie: ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Administratie: Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist

J. STUIJ

De HERE is barmhartig

„Barmhartig en genadig is de HERE
lankmoedig en rijk aan goedertieren-
heid”. Psalm 103 : 8.

Na de viering van het avondmaal worden ons woorden uit psalm 103 op de lippen gelegd. Deze psalm is een loflied. Een lied van het verbond! In het kader van het verbond prijzen we na het avondmaal de HERE omdat we gezamenlijk de dood van onze Here Jezus Christus hebben mogen verkondigen.

Bij de inzet van psalm 103 zou je denken dat het een zeer persoonlijk loflied is. „Loof den HERE, mijn ziel...”. Persoonlijker kan het toch niet. De dichter begint met een soort zelfbemoediging, om de HERE te loven. Hij spoort zichzelf daartoe aan, omdat hij zich verlost weet uit doodsgevaar.

Toch blijft het daar niet bij. Immers, de HERE maakte aan Mozen zijn wegen bekend, en aan de kinderen Israëls zijn daden. (vs 7) Dat gebeurde in het raam van de verbondssluiting bij de Sinaï. In het geheel van het Horeb-verbond heeft de HERE aan Mozes zijn wegen bekend gemaakt, en de grootheid van zijn daden verkondigd. In datzelfde verbondsverkeer van de HERE met zijn volk, (door tussenkomst van de middelaar Mozes) heeft de HERE ook de weldaden gegeven, die in vs 2 worden genoemd. Ook de barmhartigheid en de goedertierenheid, waarin wij roemen ná het avondmaal, zijn geopenbaard in het kader van het verbond. We kunnen dat opmerken, wanneer we zien, bij welke gelegenheid de HERE zich als de barmhartige en genadige geopenbaard heeft.

We moeten daarvoor terug gaan naar de geschiedenis van het gouden kalf, tijdens de woestijnreis van het volk Israël. Israël, uitgeleid uit Egypte, werd de grote eer aangedaan, dat het in een verbond werd opgenomen, een verbond met Jahwe. Jahwe gaf de wens te kennen met Israël een verbond te sluiten, en Israël gaat daar op in. Met blijdschap. Israël krijgt ook een schriftelijk bewijsstuk van die verbondssluiting in de tien geboden. Mozes geeft bovendien het verbondsboek, waarin staat hoe Israël in Kanaän moet leven. En vervolgens wordt het verbond gesloten met inachtneming van de vereiste formaliteiten. Na deze hele geschiedenis (Ex. 19-24), wordt Mozes nogmaals door de HERE geroepen voor een onderhoud op de

berg. Bij dat onderhoud worden aan Mozes de twee stenen tafels gegeven, met daarop de tien geboden, en bovendien ontvouwt de HERE zijn plannen voor de bouw van een tabernakel.

Dat onderhoud van de HERE met Mozes duurt veertig dagen, en dat is voor het volk te lang. Want toen het volk zag dat Mozes zo lang wegbleef eiste het van Aäron een god die voor hen uit kon gaan. Aäron geeft toe, en de volgende dag wordt er een feest voor de HERE gehouden, waarbij men rond de zichtbare god danst.

Over deze afgoderij is de HERE verschrikkelijk boos. Zó boos, dat Hij zegt tegen Mozes: „Ik heb dit volk gezien en zie, het is een hardnekkig volk. Nu dan laat Mij begaan, dat mijn toorn tegen hen ontbrande en Ik hen vernietige, maar u zal Ik tot een groot volk maken”.

De HERE wil dus het hele volk weg doen, en met Mozes opnieuw beginnen. Maar Mozes zoekt de gunst van de HERE. Hij pleit op de beloften aan de vaders gegeven. En de HERE laat zich verbidde. „Hij kreeg berouw over het kwaad, dat Hij gezegd had zijn volk te zullen aandoen”. Het aangrijpende pleidooi van Mozes: „Vergeef toch hun zonde — en zo niet, delg mij dan uit uw boek dat Gij geschreven hebt”, heeft de HERE verhoord. Niet zoals Mozes het aan de HERE voorstelde, want een plaatsbekleder kon Mozes niet zijn. Maar wel heeft de HERE het oordeel opgeschort. Hij maakt geen eind met het volk!

Omdat Mozes vanwege de zonde van het volk de twee stenen tafels met de tien geboden had kapot gegooid, belofde de HERE nieuwe te zullen geven. En voor de tweede keer mag Mozes die schriftelijke overeenkomst uit de hand des HEREN ontvangen. Die tweede overhandiging van de tien geboden door de HERE betekent herstel van de verbondsbreuk. Herstel van de kant van de HERE. Wat het volk eerst zelf heeft kapot gemaakt, wordt door de HERE weer hersteld. Wèl moet Mozes nu zelf stenen tafels meebrengen, maar de HERE wil ze beschrijven. En in verband met die tweede wetsoverhandiging verschijnt de HERE, openbaart de HERE zich o.a. met de woorden van de bovenstaande tekst. De HERE daalde neer in een wolk. Stelde zich bij Mozes en riep de naam des HEREN uit, d.w.z. riep zijn eigen naam

uit! De HERE proclameerde zich en riep: „HERE, HERE, God, barmhartig en genadig, lankmoedig, groot van goedertierenheid en trouw, die goedertierenheid bestendigt aan duizenden, die ongerechtigheid, overtreding en zonde vergeeft; maar (den schuldige) houdt Hij zeker niet onschuldig, de ongerechtigheid der vaders bezoekende aan kinderen en kindskinderen, aan het derde en aan het vierde geslacht”.

Zó heeft de HERE Zich geproclameerd bij het herstel van het verbroken verbond, na de zonde van Israël met het gouden kalf. Geen wonder dat Mozes haastig knielde en diep voor de HERE boog, en smeekte of de HERE nu ook weer met het volk wilde meetrekken. Het zijn de eigen woorden van God, na een verschrikkelijke zonde van het volk: „Barmhartig en genadig is de HERE lankmoedig en rijk aan goedertierenheid”. Het zijn woorden bij de her-sluiting van het verbond (34 : 10). En in het vervolg van Exodus openen zich die heerlijke perspectieven, aangaande de bouw van de tabernakel. Want die bouw van de tabernakel gaat door! De HERE maakt geen einde met het volk! Hij gaat door!

Met de geschiedenis van het gouden kalf op de achtergrond, krijgen de woorden van bovenstaande tekst een rijke inhoud. Op een punt in de geschiedenis van het volk van God, waarop het zeer diep gezonken was, waarop het was vervallen tot een dansfeest rond een kalf, heeft God zich door Mozes laten verbidde. Heeft Hij zich geproclameerd als de Barmhartige en Genadige!

En waarom? Omdat de HERE trouw blijft aan zijn eens gesproken woord. Mozes pleitte immers op de beloften van God aan de vaders gedaan!!

Zo is God. Als mensen het tot in de grond bederven, dan wil Hij altijd nog weer herstel geven. Maar de mensen moeten er om vragen. Ze moeten en mogen pleiten op de beloften aan de vaders! De barmhartigheid overtreft het oordeel! Dát is waarlijk ontferming! Geen einde met het volk. Niet het volk uitroeien en met Mozes een nieuw begin maken. Maar berouw hebben over het kwaad, dat Hij gezegd had zijn volk te zullen aandoen.

Het is geen wonder, dat deze woorden van de HERE God op het volk Israël zo diepe indruk hebben gemaakt, en zo lang in de herinnering zijn gebleven. En in de meest kritieke situaties zijn geciteerd. Dat is geen wonder, want deze woorden van God zijn evangelie! Evangelie van genade! Evangelie van kwijtschelding van onnoemelijk grote schuld!

Die proclamatie van de HERE als de Barmhartige, de Genadige, is niet een proclamatie voor één keer, maar is openbaring van God, als de trouwe Verbondsgod! Zo is Hij! Nu nog!

Het is geen wonder dat de hele geschiedenis door juist deze woorden van God weer in herinnering zijn geroepen, en met name bij tijden van grote zonde. Denk aan de geschiedenis van de twaalf verspieters. Ze hadden het beloofde land gezien, maar waren bang voor de reuzen. Dat was ongeloof. En in hun dwaas ongeloof schreeuwen ze: „Ach waren we maar in Egypte gestorven, of waren we maar in de woestijn omgekomen...”

En dan vallen Mozes en Aäron ten aanschouwe van de hele vergadering op de knieën. En ze pleiten op de eigen woorden van de HERE. Ze zeggen: „U hebt toch zelf gezegd dat u barmhartig bent! U hebt toch zelf gezegd: De HERE is barmhartig en groot van goedertierenheid!”

En wat is het antwoord van de HERE? „Op uw bede schenk Ik vergeving!”

Zó functioneert die zelfopenbaring van God.

Zó functioneert die proclamatie van God, dat Hij is de Barmhartige en de Genadige.

Het is geen wonder dat deze kostelijke troostwoorden van de HERE ook zijn opgenomen in verschillende psalmen. Psalm 86, 145, 103. Het zijn troostwoorden, die in psalmverzen in de kerk van alle eeuwen gezongen zijn. Troostwoorden, die de gelovigen op de lippen worden gelegd, als ze er hele-

maal geen gat meer in zien. Troostwoorden na het verkondigen van de dood des Heren.

Verkondigen van de dood des Heren betekent immers ook, dat wij belijden dat we midden in de dood liggen! Midden in de dood van zonden en misdaden. Wat ons betreft is er geen redden meer aan. Wat ons betreft kan de HERE wel eens zo boos worden, dat Hij een einde gaat maken met zijn volk. Maar zijn barmhartigheid verhindert het. Tenminste... als er op die eigen woorden van God gepleit wordt. Als er gebogen wordt, als er geknield wordt ten aanschouwe van de hele vergadering; ten aanschouwe van de hele wereld!

„Barmhartig is de HEER en zeer genadig, schoon zwaar getergd, lankmoedig en weldadig; de HEER is groot van goedertierenheid.”

Kerkelijk leven

HOE IS DE HUIDIGE SITUATIE ONTSTAAN ?

(V)

Zo bevonden zich in het vrijgemaakte kamp onder de kerkleden voor Schilder geporteerden, aanhangers van de W.d.W. en mensen, die voor hun geloof en leven veel dankten aan A. Janse.

Dat was een goede zaak.

De gemeente des Heren is geen gezelschap van gelijk geïnteresseerden, gelijkgezinden, maar de vergadering van gelovigen, die binnen haar muren, om met Greijdanus te spreken, een echte pluriformiteit kent.

Zo behoort het.

Helaas — zo bleef het niet.

De kritiek begon zich binnen de vrijgemaakte kerk te richten op de Wijsbegeerte der Wetsidee. Op hen, die ondanks de kerkelijke scheiding lid bleven van de Vereniging voor Calvinistische Wijsbegeerte. Maar de kritiek richtte zich ook op de principes dezer filosofie. Met name Dooyeweerd heeft herhaaldelijk betoogd dat de Goddelijke Openbaring drie grondmotieven geeft ook voor het wijsgerige werk: dat van de Schepping, de Zondvloed en de Verlossing door Christus. De zaak is duidelijk: ook de wijsgeer moet rekenen met deze drie, die hem niet uit de ervaring of als resultaat van wetenschappelijk onderzoek, maar slechts uit de Goddelijke Openbaring bekend zijn: hij moet er in zijn werk mee rekenen dat de wereld waarin hij werkt en waarover hij filosofoert niets goddelijks heeft, maar het schepsel Gods is; dat hij haar niet meer vindt zoals God haar schiep, maar als een in Adam afvallige schepping onder de vloek; en dat in haar werken de krachten van de verlossing door Christus. De indruk werd gewekt alsof Dooyeweerd een soort aftreksysteem op de inhoud der Openbaring wilde toepassen en dat hij — afgedacht dan van de grondmotieven — de verdere openbaringsinhoud van minder belang achtte. Hetgeen onjuist is.

Een tweede voorwerp van kritiek vormde hetgeen de Wijsbegeerte der Wetsidee leerde omtrent de souvereiniteit in eigen kring. De kritiek leverde vaak de indruk meer gericht te zijn op Kuyper's conceptie — de souvereiniteit van bepaalde instituten en door deze beheerste levenskringen, als de kerk, de staat en het huwelijk annex het gezin, dan wel op de conceptie dezer wijsbegeerte.

Ook was er kritiek op wat de W.d.W. leerde van het geloof als functie: Schilder b.v. meende dat het geloof niet een van de menselijke functies onder andere was, maar een totale actuele religieuze houding van de

mens, waarbij hij de term geloof in feite alleen reserveerde voor het Christ-geloof.

We laten de vraag naar de billijkheid en de juistheid van die kritiek thans rusten. Ze vond wat het laatste punt betreft bijval ook bij iemand als K. J. Popma. Maar de ellende was, dat de W.d.W. onder de vrijgemaakten al spoedig 'verdacht' werd, en dat haar reformatorische kracht, voor de vrijmaking zo duidelijk gebleken, werd verlamd.

Zo verging het ook het werk van A. Janse. Het is in de vergetelheid geraakt. Een rol heeft hierbij gespeeld de houding van A. Janse in de bezettingstijd. Scherper dan menig ander heeft hij, zo verklaarde prof. B. Holwerda (zelf zeer actief in het verzet!) eens publiek, heeft Janse het afgodisch nationalisme in het verzet onderkend, en gedurende de bezettingstijd daartegen gewaarschuwd, op gevaar af dat hij verdacht zou worden heimelijk met de vijand te heulen. Die laster is hem ook niet bespaard gebleven. Ziekte verhinderde hem na de oorlog nog te publiceren. Tot een grondig doorspreken van de onderhavige zaak is het nimmer gekomen. Even, toen Hongarije door de Russen onder de voet gelopen werd, scheen de discussie op gang te komen, doch ze liep al spoedig in het slop.

Toen kwam het boek van ds. Telder.

Dat boek nam de draad van Janse's werk op een bepaald punt weer op, en verbond daaraan gevolgtrekkingen, die Janse er niet aan verbond, althans zo niet. Hier had nu het gesprek weer kunnen beginnen. Helaas gebeurde dat niet. Het heette dat ds. Telder afweek van de belijdenis, dat hij het ondertekeningsformulier had geschonden door niet een gravamen in te dienen; er kwamen kerkelijke aanklachten en veroordelingen. Hier werd een reformatorische zaak van de dertiger jaren — of Telder gelijk heeft of niet, op dood spoor gezet. Ja, in feite zijn we weer terug gedraaid tot ± 1930. Afgedacht van de terminologie zitten we weer in het slop van de leerbeslissing over 'de onsterfelijke ziel'.

De vraag van de oecumeniteit van de kerk, die Schilder zo boeiend aan de orde stelde, is in de ijskast gezet. Overgebleven is wat termengerammel over 'het kerkvergaderend werk van Christus' en de vaststelling dat de vrijgemaakte kerk de (enige) ware kerk is. Dat moet dan nu wel verminderd worden met de A- of de B-kerken van ons jongste handboekje. Het vraagstuk van de Gemene Gratie (waaraan dr. J. Douma een overigens tamelijk doodgezwegen proefschrift wijdde) is in de rust. We zitten midden in negativisme. Kortom, van heel de reformatorische aanpak en het reformatorische élan van de dertiger jaren is niets overgebleven, hoegenaamd niets.

Ruzie is er.

IJdel getwist.

Scheuringen bij de vleet.

En daarin spelen twee factoren.

In de eerste plaats ontkiemt hier het zaad van wantrouwen, dat jarenlang, eigenlijk al van Schilder's dood af, stelselmatig is gezaaid. In plaats dat de aan de orde zijnde zaken zakelijk en scherp werden doorgesproken werden kreten geslaakt: afwijzing van 'de' belijdenis, verloochening van 'de' vrijmaking, aan de kant zetten van 'de' wet. En zo is er langzamerhand een angstpsychose onder de kerkleden gekweekt, die doet denken aan de situatie in de Verenigde Staten onder Mc Carthy toen ieder vreesde, dat z'n buurman wel eens een heimelijke communist kon zijn.

Voeg daarbij, dat na de 'zuiveringen' in de pers en in diverse organisaties ook in de kerk zulk een zuivering begon en het beeld is compleet.

De zaak kwam tot een uitbarsting bij de Open Brief.

Voordat we daarover spreken eerst nog iets over de functionering van de belijdenis der kerk.

De belijdenis

Onder ons wordt wel de beschuldiging gehoord, dat er in de vrijgemaakte kerken zijn die de belijdenis der kerk aan de Schrift gelijkstellen. Dat doet niemand. Niemand onder ons stelt de Drie Formulieren van Enigheid gelijk met de Goddelijke Schrifturen. Ieder onzer erkent dat we de belijdenis der kerk verklaren moeten overeenkomstig de Schrift en niet op dezelfde wijze de Schrift naar de belijdenis. Ieder erkent dat de belijdenis appellabel is aan het Woord Gods. Ieder erkent dat we de waarheid van de Schrift niet kunnen bewijzen met een beroep op de belijdenis, doch dat we wel de juistheid van de belijdenis met de Schrift moeten aantonen.

Intussen wordt in de laatste jaren onder ons over de belijdenis soms gesproken en geschreven op een wijze, die bij minder scherp onderscheidende lezers en hoorders de indruk achterlaat dat tussen beide het is-gelijk-teken kan staan: de Schrift = de belijdeis.

Die gelijkstelling is fataal: zo komt de confessie als 'n Antoniusbeeld in de roomse, in de nis van een Gereformeerde kerk te staan. En dan zitten we in de vicieuze cirkel: durft iemand maar ook enige kritiek oefenen op de belijdenis-in-de-nis dan wordt het aangehoord als heiligschennis. Men schrikt. Zoals onlangs een roomse juffrouw schrök, toen ik, daartoe pastoraal genoodzaakt, in een gesprek over de aanroeping van 'de Moeder Gods' de opmerking maakte, dat Maria een dode is en net zo min als alle andere doden ons horen kan...

G. VISEE

Als je met wijlen ds. Wiskerke, bedenkingen hebt tegen art. 1 van de ned. gel. bel.; verklaart dat de brief aan de Hebreëen niet van Paulus kan zijn; dat de nederdaling ter helle, ook al erken je wat het antwoord in Zondag 16 zegt, oorspronkelijk een andere betekenis had dan de catechismus aangeeft; dat 'onder Pontius Pilatus' betekent: 'onder het stadhouderschap van Pilatus' en dat de wereldlijke rechter, die de Here Jezus veroordeelde Kajafas was met de joodse raad, dan klinkt dat zenuwachtig gemaakte mensen in de oren als een bewijs van 'belijdenis verkrachting' en 'Woordverlating'. Je kunt toch maar zien dat het waar is: geen eerbied meer voor de belijdenis en ook al niet voor het Woord. Zo wordt het bijna onmogelijk in de vergadering der gelovigen open en gearchuteerd te spreken over eenvoudige kwesties.

Gravamenplicht

En als nu eens iemand — en we komen hier op ander terrein — écht bedenkingen heeft tegen zakelijke inhouden van de belijdenis? Als nu bijvoorbeeld een dienaar des Woords bedenkingen heeft tegen vraag en antwoord 48 van de catechismus? Ik ken zo iemand. Zijn eerste bezwaar is dat die vraag

en dat antwoord „de Schrift niet naspreken”. Op die manier spreekt z.i. de Schrift niet over de verborgenheid der godzaligheid. I Tim. 3:16. Zijn tweede bezwaar is, in verband met het eerste, dat vraag en antwoord niet aan de Schrift ontleende geloofskennis weggeven, maar een stukje theologische kennis, een formule, waarin men toch weer het geheimenis meent gevangen te hebben, en dat de inhoud van 43 (misschien) in een wetenschappelijke dogmatiek op de een of andere wijze zou kunnen functioneren, maar niet in een belijdenisgeschrift der kerk.

Wat moet die man nu?

De onder ons gangbare opvatting is: zwijgen. Niets daartegen leren. Noch heimelijk, noch openlijk. Niet op de catechisatie, noch op de preekstoel, maar ook niet in een gesprek met z'n vrouw, heimelijk. Zo staat dat ook in het ondertekeningsformulier. Daar staat mijn handtekening ook onder en ik wens die ondertekening gestand te doen.

Maar laten we nu eens de weg afkijken. Die dominee zou een gravamen moeten indienen. Wáár? Bij de kerkeraad, zegt u. Akkoord. Maar als de dominee die weg opgaat, dan poogt hij natuurlijk ook de kerkeraad voor zijn bezwaar te winnen en is hij bezig 'heimelijk', wijl in het conclaaf van de kerkeraad, tegen de belijdenis te leren. Gesteld, dat hij de broeders voor zijn bezwaar wint. Dan kan er een gravamen van de kerkeraad naar de classis. Daar kan zich hetzelfde herhalen. Voorts naar de particuliere synode. En tenslotte naar de generale synode. Dat moet dan alles in stilte. Of dat lukt is vers twee. Het lukt natuurlijk niet. Het is duidelijk dat straks in heel het vaderland bekend is, dat ds. A. een gravamen heeft. Maar gesteld, dat het gravamen de synode haalt. En dat de synode het gravamen als juist erkent. De belijdenis op dat punt verandert... Dan komt de zaak via de Acta in de kerkeraden. Alle kans, dat dan de strijd over het onderhavige punt van de confessie eerst goed losbarst.

De mondigheid der gemeente

Dat kan ook moeilijk anders.

Want het is ondenkbaar dat een generale synode de belijdenis na een via 'de kerk' ontvangen gravamen zou kunnen wijzigen zonder dat daarin de leden van de kerk betrokken werden. Dat mag ook niet. Als we tenminste ernst maken met „het priesterschap”, het 'ambt', aller gelovigen, de mondigheid van de kerkgemeente. De middeleeuwen met het 'ingewikkeld' geloof van de leek: „Ik geloof wat de kerk (d.i. de hiërarchisch geordende geestelijkheid) gelooft”; zijn onherroepelijk voorbij. Een onderscheiding van het geloof van de theologen, „de onderwijzende kerk” van het 'kolenbrandersgeloof' van de „onderwijs ontvangende kerk”, is er ook naast. De tijd, waarin de gekken moesten prijzen wat de Heren wijzen, is verleden tijd. In de staat en in de kerk. Ja, in de kerk is dat van het begin af een vreemd element geweest: naar de Schriften is de kerkgemeente altijd een mondige gemeente geweest. Zij heeft de Heilige Geest en zij heeft Zijn Schriften, zalving van de Heilige en zij wéét alles wat haar te weten nodig is. Komen er in de kerk zaken aan de orde, die de kerkgemeente niet meer volgen kan en die zij vanwege haar gevoel van onvermogen aan 'deskundigen' overlaat en die deze 'deskundigen' niet afdoen zonder advies van nog kundiger 'deskundigen', de professoren in de theologie, dan is dat reeds op zich een aanwijzing, dat er zaken aan de orde komen en zijn, die van niet-kerkgemeentelijke aard zijn: zaken van wetenschap en niet van Schriftopenbaring en geloof.

Artikel 36

Men denke aan artikel 36 van de ned. gel. bel. De synode van 1905 heeft de bekende 21 woorden eruit gelicht. Dat kon zonder slag of stoot. In de eerste plaats omdat het gebeurde door een synode van kerken van de afscheiding en de doleantie. Was men nog verenigd geweest met de gereformeerden in de hervormde kerk, dan zou het zo vlot niet gegaan zijn. In de tweede plaats: dat het zo vlot ging en dat de verandering in artikel 36 zo weinig na-deining veroorzaakte was juist daaraan te danken, dat de gemeenten op deze verandering waren voorbereid door publieke discussie. Er was reeds voor A. Kuyper, H. Bavinck, L. Lindeboom en anderen een gravamen in-

dienden, door deze mannen veel en openlijk tegen de 21 woorden geschreven en geleerd. Er had op dit punt reeds voordat de synode van 1905 met een officieel gravamen te doen kreeg, een verandering plaats gevonden in de kerkelijke publieke opinie. Het gravamen en de wijziging van artikel 36 ned. gel. bel. kwam niet als een verrassing.

Dat kon toen.

Dat mannen als Kuyper, Bavinck, Lindeboom e.a. publiek tegen een zinsnede van de belijdenis schreven, ofschoon ook zij als predikant en als hoogleraar het Dordtse ondertekeningsformulier hadden onderschreven.

Dat kon, omdat toen bij alle trouw aan de formulieren, onder de Gereformeerden krachtig het besef leefde, dat de belijdenissen der kerk niet boven, niet naast, maar ónder Gods Woord stonden; dat ze appellabel waren aan de Schrift; en dat het, gelijk men het wel uitdrukte, voor zover ons bekend feilloze, maar niet onfeilbare geschriften waren.

Het kon, omdat uit het feit, dat iemand op enig punt van de kerkelijke formulieren bedenkingen had, niet terstond werd geconcludeerd dat hij confessioneel niet betrouwbaar was.

Het kon, omdat men, mannen als Bavinck en Linderboom, M. Noordzij, Kuyper en anderen kennende, leefde in het vertrouwen, dat deze mannen bij kritiek op de belijdenis, niet werden gedreven door kritiek op de Schrift, maar dat ze juist uit eerbied voor de Schriften kritiek hadden op dat bepaalde punt van de geloofsbelijdenis.

Alles bij elkaar genomen, de rustige en broederlijke discussies binnen de MONDIGE kerkgemeente, voordat een gravamen tegen art. 36 werd ingediend hebben de hele kerkgemeenschap voorbereid op en doen meelevens met de synode van 1905, en de wijziging kwam tot stand zonder partijstrijd vooraf of na deze synode.

Dat kan.

Als er maar vertrouwen is.

Dat vertrouwen is na 1950 stelselmatig ondermijnd.

Er is buiten onze kring inderdaad een loslaten van de belijdenis op te merken. Maar het is duidelijk waar dat uit voortkomt. Dat gebeurt waar de nieuwe theologieën aan de poort kloppen. En waar de betrouwbaarheid van de Schrift in geding komt, daar moet de crisis ten aanzien van de belijdenis volgen.

Maar men onderscheide hier wel.

Dat is onder ons niet aan de orde.

En het werkt alleen maar verwarrend, wanneer men over de belijdenis-ondersnijning buiten onze kring sprekend, afschrijvend, 'het oog ook naar binnen richt'. Dat brengt de lezers nodeloos in verwarring. En de hoorders. Want voorzover bij ons iets omtrent de confessie in geding is — het eerste lid van antwoord 52 van de catechismus — is deze zaak aan de orde gekomen, niet door déformatie, maar is het een erfenis van de reformatorische arbeid van de dertiger jaren. Daarover moest onder ons rustige discussie vanuit de Schriften mogelijk zijn, zonder alarmkreten.

Indien het gevoelen van ds. Telder of van ds. Vonk en van anderen op dit punt strijdt met de Schrift — en dáár valt de beslissing — dan tone men dat aan. Dat is toch niet zo moeilijk met de Schrift in de hand? Of toch wel?

Maar het is voor een gezond kerkelijk leven niet nuttig als discussies uitblijven, omdat iemand, die iets heeft, bang moet zijn om te spreken omdat hij terstond het risico loopt van een kerkelijke tuchtprocedure.

En een open, in broederlijk vertrouwen gevoerde discussie kan er toe leiden, dat er nooit een gravamen tegen de belijdenis komt. En indien het komt, dan is een synodale beslissing door het medeleven van de MONDIGE gemeente.

Maar als er geen vertrouwen is...

Dan is er alleen maar twist.

Vóórdat bezwaren de synode bereiken.

Of na dat de synode een in alle stilte voorbereid gravamen tot het hare heeft gemaakt.

Om het te zeggen met een variant op Vondel:

„Wat kan de kerk-partijzucht brouwen,
wanneer ze raast uit mis vertrouwen.”

We hopen deze reeks de komende week te beëindigen.

TE BERDE

Op de dag van de kerkhervorming, 31 oktober, reed ik voor een veertiendaagse vakantie via het dal van de Maas Frankrijk binnen op weg naar Parijs.

Met opzet vermeden wij, mijn vrouw en ik, zoveel mogelijk de autobanen, omdat die overal hetzelfde zijn. Maar afgedacht van de autobanen zijn de wegen in Frankrijk — althans voorzover wij ze bereden — niet zo erg best. Heel vriendelijk gaf men dat aan door een bord neer te zetten met als opschrift *chaussée déformée*. Mijn frans is niet zo best meer, maar dat laatste woord kende ik toch wel. Dat had ik wel meer gehoord, zij het dan niet in verband met wegen. Mijn gedachten vermenigvuldigden zich, om het eens ouderwets te zeggen.

Het werd wel duidelijk dat terwille van de glorie van Frankrijk heel wat noodzakelijke werkzaamheden niet uitgevoerd worden. Er is voor De Gaulle, behalve op het gebied van de franc nog wel iets meer te doen. De volgende dagen waren kennelijk vrije dagen in Frankrijk. Allerheiligen en allerzielen. Het werd me wel weer duidelijk, waarom Luther juist de 31ste oktober uitzocht om zijn 95 stellingen te publiceren. Hij kon verwachten dat de twee volgende dagen veel mensen naar de kerk zouden komen. Hij bereikte op die manier zoveel mogelijk mensen.

Op de dag voor allerzielen zijn we naar de bekende begraafplaats van Parijs gegaan: Père La Chaise, waar vele beroemde fransen en niet-fransen begraven liggen. Het is echt een dodenstad. Met straten, geplaveid met „kinderhoofdjes”, en waar vaak op de graven hele huisjes zijn gebouwd. En praktisch elk graf werd en was bedolven onder de bloemen. Dat de reformatie kennelijk geen vaste voet heeft gekregen in Frankrijk, zeker niet op de grote massa, wordt bij zulk een bezoek wel duidelijk. En ondanks alle „vernieuwing” in de R.K. kerk worden vele afgodische gebruiken toch wel vastgehouden.

We hebben gestaan bij het graf van Chopin, ook bedolven onder de bloemen, waar we tegelijk stonden kennelijk met enkele Polen, die nog meer bloemen naar dit graf brachten. Zijn muziek is mooier dan zijn graf.

Dezelfde dag bezochten we de Notre Dame, de kathedraal van Parijs. Ook een van de oudste kerken, waar we meemaakten hoe de pauselijke nuntius vooringing in een verering van de hostie. Als ik religieus gezien, al geen antipapist was geweest, dan zou ik het daar wel geworden zijn. Niet alleen dat de hostie vereerd werd — de H. Catechismus heeft echt gelijk, als die zegt dat het in de grond van de zaak een vervloekte afgoderij is — maar de pauselijke nuntius werd niet minder vereerd. Men zwaaide met wierook naar de hostie. Men zwaaide ook wierook naar deze man, die onbewegelijk gezeten was op een bepaald opvallende troon. En voor wie veel geknield werd en het eerste wat je dan wel denkt: wat zou de Zoon van de timmerman van die alles toch wel denken. Ge zult niemand Uw Vader noemen. Ge zult niemand als leidman erkennen. We hebben maar één Vader. Eén Meester. Eén Leidman. En wat afschuwelijk is het als juist in de kerk mensen als leidlieden erkend en vereerd worden.

Het enige fraaie was wel het zingen van het koor, al kon ik dan niet verstaan en volgen wat er gezongen werd. Maar er werd goed gezongen. Bij een indrukwekkend orgel.

Een van de psalmen was 148. Maar de berijming en de muziek van de Vogt is veel indrukwekkender. Wat de reformatie betreft behoeven we echt niets te betreuren, zoals Edith Piaff gezongen heeft — zij het in een bepaald ander verband. Edith Piaff, die ook begraven ligt op het kerkhof Père La Chaise.

AMELINK

H. L. BOGAARD

VIETNAM,

het 'Land van de Kleine Draak'

'Ons doel was en bleef uitsluitend bescherming van de soevereiniteit van Zuid-Vietnam tegen inmenging en geweld van buitenaf.'

William P. Bundy,
namens het Ministerie van Buitenlandse Zaken van de V.S.

'Ons land is een voorpost van het socialistische kamp en van de volkeren in de gehele wereld, die strijd voeren tegen het imperialisme, het kolonialisme en het neo-kolonialisme. Dit is een grote eer voor ons.'

President Ho Chi Minh

(1)

Ruim drie weken geleden, op 27 oktober, begon voor 't eerst sinds enkele jaren, naar het zich liet aanzien, enig uitzicht te komen op 'de-escalatie' in het al zolang slepende conflict in Vietnam.

Het is misschien wel dienstig, nu de kans op een vermindering der spanningen in deze gebieden reëler schijnt te worden, in een enkel artikel eens terug te grijpen op de voorgeschiedenis der bij de Vietnamese oorlog betrokken Aziatische volken.

Twee rijstmanden - één bamboejuk

Het deel van Indo-China, dat wij gewend zijn, met de verzamelnaam Vietnam aan te duiden, wordt, ter onderscheiding van de grote Chinese buurman, wel 'het Land van de Kleine Draak' genoemd, één van de mythologische dieren, die men vaak afgebeeld kan vinden op houtsnijwerk, tempelreliëfs en dergelijke.

Oorspronkelijk bestond dit gebied uit drie delen. In het Noorden lag het gebied Tonkin; in het Zuiden 'Cochin-China'. Het „als een dun bamboejuk tussen twee volbeladen rijstmanden geschoven" Annam, dat de laatste jaren meestal de ergste klappen van de oorlog heeft op moeten vangen, heette destijds ook wel het 'Land van het Rustige Zuiden'.

De Rode Rivier of Hongha (met zijn grote zijrivieren de „Zwarte" en de „Heldere" Rivier) bevoelt een breed en vruchtbaar stroomgebied, dat de kern uitmaakt van het oude land Tonkin. Aan kanalen en rivieren ontstonden dichtbevolkte dorpen, temidden van een gebied met intensieve rijstbouw. De bevolkingsdichtheid liep indertijd zelfs op tot het voor agrarische gebieden zeer hoge aantal van 1000 per km², een getal, dat men overigens slechts op Java en in India aantreft.

Bovendien was in deze streken eerder dan in het zuiden de mogelijkheid aanwezig voor het ontstaan van industriële ontwikkeling, omdat al in vroege tijden zink en steenkool in exploiteerbare hoeveelheden werd aangetroffen. De stad Hanoi is reeds eeuwenlang een bestuurscentrum van meer dan lokaal belang; vanuit de belangrijke rijsthaven Haiphong onderhield men een frequent handelsverkeer met Zuid-China.

Op een oppervlakte van ca. 5 maal Nederland wonen thans ruim 17 miljoen mensen, waarvan in de twee genoemde steden samen ongeveer één miljoen.

Ten aanzien van 'Zuid-Vietnam', dat een vrijwel gelijke oppervlakte heeft, en rond 16 miljoen inwoners telt, valt op te merken, dat hier een veel groter areaal niet voor landbouw

geschikt is. Enorme moerassen en dichte oerwouden nemen zowat 40% van de beschikbare oppervlakte in beslag. Het wél voor landbouw te gebruiken gebied wordt voor 87% benut voor de rijstbouw, waar 8 op de 10 mensen een bestaan in pleegt (placht) te vinden. De gebeurtenissen der laatste jaren hebben echter ook ten gevolge gehad, dat vele dorpen thans verlaten zijn, en de rijstbouw in hele streken stil is komen te liggen. De enige werkelijk-grote stad is Saigon, dat met zijn grote 'buitenwijk' Cholon ca. 2 miljoen inwoners telt, en, terzijde van de grote Mekongdelta gelegen, een belangrijke rijstexporthaven was, te vergelijken met Rangoon en Bangkok.

De verschillende landschappen van Annam tenslotte worden onderling verbonden door de oude 'Mandarijnenroute', die langs de kustlijn lopend, eigenlijk het enige middel tot rechtstreeks contact verschaft, dat dit smalle land (gemiddelde breedte 60 km), ingeklemd tussen een grillige kust en het scheidingsgebergte met Laos (tot 200 m), weet te bieden. Die paar landschappen zijn ontstaan dáár, waar een enkele kleine delta tussen de uitlopers van de bergen in de loop der eeuwen was aangeslibd. De oude, thans zo geteisterde hoofdstad Hué en het haventje Tourane hebben nooit de betekenis van de eerder genoemde steden verkregen.

—o—

Een oud cultuurvolk

Wij zouden, het, na deze gegevens over de opbouw van het land te hebben genoemd, allicht het prettigste vinden, als het grote conflict van de laatste jaren nu ongeveer zó kon worden gepresenteerd: Kijk, hierover ging het, dit waren de aanstichters, toen en toen is het begonnen, en dáár en dáár speelden zich de gevechten af; en nu zal het dan (misschien) tot vrede komen...

Een dergelijk isoleren van één feit in de geschiedenis is echter ook hier niet doenlijk. Ook het Vietnamese volk kan bogen op een zeer oude geschiedenis; daarin liggen mede de kiemen voor de ontwikkelingen in het recente verleden. Op de samenstelling en opbouw van dit volk, liever gezegd, van het conglomeraat van volken, die het huidige (Noord- en Zuid-) Vietnam bewonen, hoop ik later nog in te gaan.

Wél kan nu reeds geconstateerd worden, dat in het verleden al menige poging is gedaan, aan deze gebieden een permanente bezetting op te dringen; en dat na korter of langer tijd de autochtone bevolking er toch telkens weer in wist te slagen, van zo'n bezetter af te komen.

In de negentiende eeuw, de bloeitijd van het Europese imperialisme, wist een nieuwe bezetter zijn slag te slaan: gezag vanuit het verre Parijs, Franse cultuur gingen aan Mekong en Rode Rivier domineren. Aldus een bruggehoofd vormend voor in hun idealen thuis zo teleurgestelde Franse politici, denkend in termen van expansionisme, revanche, 'glorie'...

Oudste bewoners

De sterkste culturele eenheid wordt thans gevormd door de 'Vietnamezen' (Viet is 'zuid-land') of Annamieten; zowel hun taal, als hun gewoonten geven de toon aan in het land; een sterke Chinese inslag is onmiskenbaar bij deze groep, die naar schatting een 22 miljoen inwoners van de totale bevolking omvat.

Verschillende stammen, met name in de bergen wonend, vormen nationale minderheden, die voor een deel autochtoon, voor een deel migratie-volken zijn. Namen als de verschillende groepen 'Thai', de 'Man', de 'Muong' en de 'Nhang' duiden stammen aan van soms enkele honderden gezinnen, soms enige tienduizenden leden. Uit later tijd dateert de immigratie van andere bergvolken, zoals de 'Meo', terwijl in dezelfde woongebieden in het zuiden ook zeer oude stammen, als 'Moi', de 'Khmer' en de nog heel primitief-levende 'Tjam' zijn te vinden.

Een belangrijk motief bij de geschiedenis van deze landen is de 'drang naar het zuiden', die telkens nieuwe golven van vaak krijgshaftige volken naar binnen joeg. Het opdringen van de Mongoolse legers in China deed vandaar keer op keer Chinese horden opschuiven naar het zuiden. In feite duurt dit proces tot in onze tijd voort...

Van ca. 100 v. Chr. tot ruim 900 n. Chr. is dan ook de Chinese invloed onmiskenbaar, vooral in het gebied, dat later Tonkin zou heten.

Geschiedenis tot 1858

In de volgende eeuwen is herhaaldelijk sprake van schatplichtigheid aan China. Op hun beurt geven de Vietnamezen zelf blijk van expansiedrift, als ze in de 15e eeuw het land Annam, het middelste gedeelte van Vietnam dus, veroveren, toen bekend als het Koninkrijk Champa of 'Tjampa'. Ten koste van (vooral het huidige Cambodja breidden zij hun gebied naar het zuiden snel uit, met name na de beslissende overwinning, die zij in 1471 behaalden. Hun kolonies verspreiden in de 17e eeuw reeds in de Mekongdelta; pas tengevolge van de Franse bemoeiingen komt er in de 19e eeuw een (voorlopig?) einde aan hun veroveringsdrang.

Al vóór het jaar 1600 verschijnen in deze streken missionarissen vanuit West-Europa; het zijn Franse en Portugese monniken, die onder meer pogingen doen, het Vietnamese alfabet in romaanse lettertekens te 'vertalen' (in dit verband dient Alexander van Rhodes genoemd te worden).

Nog in 1787 ondertekent Lodewijk XVI (het is anderhalf jaar vóór de grote Franse revolutie...) een soort verdrag met de 'keizer' van Vietnam.

Op deze wijze streefde die vorst ernaar, in zijn land met hulp van enige Fransen de eenheid te herstellen; niet zonder succes overigens.

Vanuit het hof te Hué blijkt men tenminste ca. 1850 de drie eerder genoemde gebieden Tonkin, Annam en Cochin-China alle te beheersen.

Over de 'escalatie' van de Franse invloedssfeer vanaf „enige invloed-aan-de-periferie" tot een wezenlijk-kolonialistische politiek D.V. de volgende keer.

Zaltbommel, november 1968.

Ds. D. Deddens

over het ratificatierecht:

een zoon

'begraaft' zijn vader

(9)

Nog één ding resteert. We hebben daarstraks prof. Deddens reeds aangehaald voor het grootste deel van zijn inaugurede rede. Er bleven echter nog enkele bladzijden over. Dat moge nu naar voren gebracht.

Op bldz. 12 was de hoogleraar tot zijn voor geen tweërlei uitleg vatbare conclusie gekomen: op het **voorlopig** oordeel der kerkelijke vergadering volgt van de kant van de kerken het **eindoordeel**, het **definitieve** oordeel. En bevinden de kerken het in strijd met Gods Woord of de Kerkenordening, dan leggen ze het naast zich neer of verscheuren het.

Nu gaat prof. Deddens echter nog even verder. Hij hoort nl. een tegenwerping maken. De tegenwerping dat het toch de kerken zelve zijn, die in de meerdere vergadering samenkomen, en dat er dus niets meer getoetst behoeft te worden. Want wat men zelf heeft uitgesproken gaat men toch niet meer toetsen.

Met deze tegenwerping kwamen vooral de schorsende en uitwerpende synodes van de jaren 1944 e.v. aandragen.

Prof. Deddens gaat dit nu ontzenuwen, — mee tot beschaming van zijn zoon. Hij schrijft:

„Zeer zeker komen de kerken in synodale vergadering bijeen, maar... door middel van afgevaardigden. Het „**alsof** wij zelf tegenwoordig waren”, dat de kerken in de credentie-brief uitspreken, is nog geen identificering, gelijk blijkt uit het dan aanstonds volgend voorbehoud. Het **onderscheid** tussen regering en gezanten, lastgevers en lasthebbers, delegerenden en gedelegeerden blijft gehandhaafd.

De gezanten mogen niet meer doen dan hun door de regering is opgedragen. Van oude tijden af kregen gezanten een instructie mee meermalen **bevelschrift** geheten, waarbuiten ze niet mochten gaan.

En in hun credentie-brief stond ten overvloed nog eens opzettelijk uitgedrukt, alsof er geen artikel 31 bestond: ge moogt alleen besluiten onder verband van Gods Woord en de kerkenordening. Dat betekent: Ge moogt in onzen naam en met onzen last besluiten nemen, maar denkt er aan, overschrijdt de grenzen niet.

Doet ge dat toch, dan accepteren we het door u beslotene **niet**”.

Alsof er geen artikel 31 was, hebben de kerken het **nóg** weer eens in hun credentie-brief neergeschreven. Dat dat het recht van ratificatie is, om het beslotene **NIET** te accepteren wanneer ze het in strijd met Gods Woord of de kerkenordening bevinden. Maar dan leggen ze het terzijde, of verscheuren het, naar Voetius' nuchtere opmerking.

En pas dan schrijft prof. Deddens de bewuste woorden:

„Zo spreken de credentiebrieven met art. 31 één taal; de identificering van afgevaardigden met de kerken baat niet; de uitvlucht, dat men zijn bezwaren moet inbrengen bij de meerdere vergadering, voor wie het strijdig zijn met Schrift en kerkenordening bewezen zou moeten worden en dat die vergadering dan wel zal beslissen, baat evenmin: sinds wanneer stellen gezanten aan hun regeringen de wet?”

Van alles wat wij hier van prof. Deddens hebben aangehaald, hadden wij in ons vorig schrijven alleen de woorden overgenomen:

„de uitvlucht, dat men zijn bezwaren moet inbrengen bij de meerdere vergadering, voor wie het strijdig zijn met Schrift en kerkenordening bewezen zou moeten worden, baat evenmin: sinds wanneer stellen gezanten aan hun regeringen de wet?”

Nu durfde ds. Deddens dat te noemen een 'misleiden' van de lezers. Ieder kan echter nu zelf oordelen. We schreven reeds hiervoor al: Wormerveer haalde niet te **WEINIG** aan, maar **TE VEEL** in het oog van deze broeders. Want prof. Deddens is hier zeer duidelijk.

Heel die redenering van de synodes van 1944 omtrent de credentie-brief baat niet tegenover de duidelijke taal van artikel 31, want het spreekt alles één taal.

Maar **OOK** baat de uitvlucht niet, dat men zijn bezwaren moet inbrengen bij de meerdere vergadering waar men dan het bewijs zou moeten leveren en waarover dan die vergadering wel weer zou beslissen. Die uitvlucht baat **EVENMIN**, zegt de hoogleraar. Want dit is het punt, waarom het prof. Deddens in heel zijn rede in 1946 ging: dat het laatste woord niet is aan de gezanten, maar aan de regeringen. Het laatste woord, het definitieve oordeel is aan de kerkeraad. Dáár valt de beslissing. 'Sinds wanneer stellen gezanten aan hun regeringen de wet?'

De uitvlucht, die prof. Deddens reeds toen signaleerde begint dus niet pas, als iemand zou zeggen, dat die meerdere vergadering wel beslissen zal (zoals ds. Deddens nu wil suggereren met zijn zeggen, dat het daarop juist aankomt), maar die uitvlucht begint reeds daar, waar gezegd wordt: „we nemen de bewijslast op ons, en zullen trachten in de kerkelijke weg revisie te bewerkstelligen”. Dat is al een uitvlucht. De uitvlucht dus van ds. Deddens in De Reformatie. En de uitvlucht van de kerk van Broek op Langedijk.

Maar een uitvlucht, die óók niet baat, aldus de hoogleraar. Want sinds wanneer stellen gezanten aan hun regeringen de wet? Die 'regeringen' leggen het dan naast zich neer, als ze het niet in orde bevonden naar Schrift of K.O., en verscheuren het.

We geloven graag, dat dit onverteerbaar is voor wie via synoden macht wil oefenen. In Rotterdam-Delfshaven en Amersfoort hebben gezanten **tóch** aan de regeringen de wet willen stellen. Maar de uitkomst is er dan ook naar geweest: de hiërarchie wordt altijd een fiasco.

Zo sprak prof. Deddens over de credentie-brief.

En zo noemt hij dan ook nog artikel 36 der kerkenordening. Dat is het laatste onderdeel van zijn rede, waarin het ene thema wordt volgehouden.

De hoogleraar handelt nl. nog over dit artikel 36, omdat ook dat zo graag als een tegenwerping wordt gebruikt.

Dit artikel luidt nl. aldus:

„Hetzelfde zeggen heeft de classe over de kerkeraad, hetwelk de particuliere synode heeft over de classe, en de generale synode over de particuliere”.

De hoogleraar zegt daarvan:

„Dit artikel moet dan dienst doen vooral om 'lastige' kerkeraadsliden en leden tot onderwerping te dwingen, waardoor dan tevens de verhouding regering-gezant verbroken is, en de meerdere vergadering als regering optreedt, zodat de meeste vergadering kan eisen onvoorwaardelijke onderwerping aan al haar besluiten”.

Prof. Deddens gaat na deze woorden dan in het kort de wordingsgeschiedenis van dit artikel na (hoe het dus in onze kerkenorde gekomen is). En dan merkt hij op, dat het naar de **zin** ervan (en grotendeels ook naar de bevoordingen) gelijk is aan het antwoord, dat de synode van 1581 gegeven had op de navolgende vraag: of nl. grote kerken niet net zo goed als kleine zich naar classisbesluiten behoren te reguleren, hetgeen door de synode toen bevestigend beantwoord is.

En dan gaat prof. Deddens aldus verder.

„Wat blijkt hieruit? Gaat het hier over bezwaarde kerken, of bezwaarde mindere vergaderingen? Daarvan blijkt niets. Het enige dat hier uitkomt, is individualisme een zich ongemotiveerd onttrekken aan de verplichtingen van het federatief verband een **ONGEMOTIVEERD** ingaan tegen de afgelegde belofte van artikel 31, om besluiten, waarop het voorbehoud **NIET** van toepassing is, aan te nemen en uit te voeren”.

We hebben hier enkele woorden met kapitale letters laten zetten. Want de hoogleraar wijst hier dus een verschil aan. Dit verschil: er kan een kerkeraad zijn, die **gemotiveerd** een besluit ener meerdere vergadering niet uitvoert, waarbij het voorbehoud van art. 31 (het 'tenzij') dus **WEL** van toepassing is. — **EN** er zou een kerkeraad kunnen zijn, die een besluit **ongemotiveerd** naast zich neerlegt. en waarbij het voorbehoud van art. 31 dus **NIET** van toepassing is.

En nu zegt prof. Deddens: over welk geval gaat het nu in art. 36? Daar gaat het nu over zulk een kerkeraad, die dat **ONGEMOTIVEERD** doet, — bijv. omdat die kerk zich daar te '**groot**' voor acht. En dáár, zegt de hoogleraar, moeten de kerken tegen op komen.

Maar wat maakt zijn zoon in Leeuwarden daar nu van? Die leest deze woorden rustig, alsof hier gesproken wordt over kerkeraden, die wél gegronde bezwaren hebben tegen een besluit ener meerdere vergadering.

En dan voegt ds. Deddens er nog aan toe:

„precies het tegenovergestelde dus van wat Wormerveer beweert en als gevoelen van prof. Deddens voorstelt!”

Zou ds. Deddens eerst zelf de rede van zijn vader nog maar niet eens rustig gaan bestuderen? Dan zal hij zien, dat wat Wormerveer schreef, heel eenvoudig de taal van de kerkenorde is, waarbij prof. Deddens ons wegwijs kan maken. Dat was de stem van Calvijn. Dat was de stem van de Reformatie. Dat was de stem ook der vrijmaking. En die stem spreekt **nóg**, — ook nadat prof. Deddens al vele jaren terug gestorven is.

Maar het schrijven van ds. Deddens laat maar één tragiek zien: een zoon begraaft zijn vader.

(10)

Er is helaas veel veranderd. In de veertiger jaren wist men het zo goed. Nu is men het vergeten. Of... vergeten? Neen, vergeten is men het niet. Maar men bestrijdt het. Het Gereformeerde kerkrecht schijnt een zaak voor minderheden te zijn. Voor verdrukte minderheden. Maar nu men zelf in het zadel zit, bedrijft men weer hetzelfde kwaad. En redeneert men precies eender als de schorsende vergaderingen van de veertiger jaren.

En zo klaagt men: dat slechte Noord-Holland toch. Die 'geest' van ds. Doornbos. Dat altijd maar wroetend independentisme.

Maar men kan vertroost zijn. Zijn degenen, die voor de rechten der plaatselijke kerk opkwamen niet altijd voor independenten gescholden?

Prof. Deddens wist er van mee te praten. In „Eerste- en Tweedehandsgezag” schrijft hij op de laatste bladzijde:

„Verwijt men ons van synodale zijde independentisme? Hetzelfde heeft men verweeten aan de leiders der Doleantie”.

En werd het in de dertiger jaren óók niet gehoord? Werd er toen niet gezegd (zie De Reformatie van 1938), dat dr. J. van Lonkhuijzen, prof. S. Greijdanus en prof. K. Schilder duidelijk independentistische trekken in hun kerkrecht hadden?

De weg van het recht in Christus' kerk is altijd een weg van bloed en tranen geweest. En de beschuldigingen vele.

Maar wie vandaag de kerken van Christus wil knechten ten nutte van eigen heerschappijvoering, moet dan ook niet meer zich zelf willen aandienen als vrijgemaakt naar artikel 31 K.O. Maar laten ds. Deddens en prof. Kamphuis dan nu ook ronduit erkennen, dat zij de zwenking naar het nieuwe kerkrecht al hebben gemaakt.

Daartegenover mogen de kerken zelf dan aan de Schrift en de kerkenordening vasthouden. En ook dit van prof. Deddens nog eens in gedachte nemen (Eerste en Tweedehandsgezag, slot):

„De weg der hiërarchie is altijd de weg van het kerkbederf. Naar het woord van Voetius, met instemming door dr. F. L. Rutgers aangehaald: Ik durf staande houden, dat in de Nederlandsche kerken alle beroeringen, alle schadelijke nieuwigheden, alle wanordelijkheden, partijschappen en afscheidingen enkel en alleen ontstaan zijn uit terzijdestelling, vermindering, onderdrukking of opheffing van het wettig gezag der ouderlingen en des kerkeraads”.

DE KERKERAAD VAN
WORMERVEER

Maart 1968.

J. Meulink

Verontrusting

Conservatief-Progressief I

Daar is in brede kring verontrusting over de ontwikkeling van het gereformeerde leven in Nederland.

De verontrusting betreft niet alleen het kerkelijk leven, doch op vrijwel elk terrein is er onrust en onzekerheid.

Op politiek terrein zien velen met zorg naar de koers, die de door de zgn. radicalen en de Arjosleiding gekozen wordt.

Ernstige bedenkingen worden ingebracht tegen een blad als Trouw, dat steeds meer de spreekbuis wordt van hen, die pretenderen vooruitstrevend te zijn.

Ook de N.C.R.V. kan bepaald niet meer doorgaan voor de spreekbuis van de gereformeerde gezindte.

Wat de Vrije Universiteit soms bij monde van haar hoogleraren doet horen, doet velen de vraag stellen, waar het eigen karakter van de V.U. gebleven is.

Aan de andere kant zijn er mensen, die deze ontwikkeling toejuichen en weer verontrust zijn over die verontrusting van die anderen.

Wie is er op dit moment niet verontrust?

Ondanks al het gepraat over oecumene gaan de meningen van de gereformeerden (ik bedoel dat niet in kerkelijke zin) steeds meer uiteenlopen.

Het is goed, dat men over deze zaken open en onbevangen met elkaar spreekt. De poging van de V.U. tot dergelijke gesprekken verdient daarom onze waardering, al schijnt de gevolgde opzet niet aan de verwachtingen te hebben beantwoord.

Men heeft op deze bijeenkomsten blijkbaar meer gesproken dan geluisterd.

Het laatste is echter meestal van meer waarde.

Bij de discussies, die men over deze ontwikkeling houdt, is het gevaar aanwezig, dat een bepaalde vooronderstelling de gedachtenwisseling vertroebelt, nl. de gedachte, dat het hier gaat om conservatisme of vooruitstrevendheid.

Deze weinig zeggende tegenstelling is m.i. ondeugdelijk om tot een juiste waardering van de situatie te komen.

Conservatief-Progressief II

Uiteraard spelen een zekere behoudendheid of zucht naar vernieuwing wel een rol maar in de grond der zaak gaat het daarover niet. Het is daarom jammer, dat er steeds weer uitlatingen gedaan worden (aan beide kanten) die de indruk geven, dat de tegenstelling

conservatief-progressief hier een beslissende rol speelt.

Een voorbeeld ter illustratie.

In Urk is een vergadering gehouden van verontrusten in de syn. geref. kerken.

Ik begrijp de verontrusting van die brs. en zrs. en in veel opzichten sta ik aan hun kant.

Wanneer men in de verslagen echter leest over de aandacht, die geschonken werd aan de nieuwe psalmberijming, nieuwe gezangen, de vrouw in het ambt e.d., dan vrees ik toch, dat men niet op de goede weg is.

Zijn dat nu geen vraagstukken, waar we verschillend over mogen denken en waar metterdaad behoudzucht en zucht naar vernieuwing een belangrijke rol spelen.

Persoonlijk vind ik het jammer, wanneer bepaalde vertrouwde psalmen zouden verdwijnen. Maar is dat iets anders dan een stuk conservatisme? (waar ik me overigens niet voor schaam).

Daar moet ik aan toevoegen, dat ik andere oude berijmingen afschuwelijk vind.

De formulieren, die in onze kerken gebruikt worden, vind ik archaïsmen. De bewoordingen van de belijdenis lijken mij volkomen uit de tijd en zelfs de nieuwe vertaling van de Bijbel komt me nog al verouderd voor.

Maar dat zijn toch niet meer dan tweedetrangs zaken. Er staat momenteel werkelijk meer op het spel.

Conservatief-Progressief III

Het was opvallend, dat zelfs in een artikel van het V.U.-blad door prof. Schippers de verontrusting werd teruggevoerd tot de tegenstelling conservatief-progressief.

Zijn artikel had het nare opschrift „Achterban”.

In het Friesch Dagblad wees H. Algra er al op, dat het gebruik van dit woord bedenkelijk is.

Achterban, dat zijn de mensen, die het niet zo gauw snappen, die niet zo snel mee kunnen komen. Daarom moet men om tactische redenen wel wat met die figuren rekenen.

In een gesprek over deze zaken behoren mondige christenen elkaar niet zo te bejegenen.

Prof. Schippers geeft in zijn artikel ook de indruk, dat hij het onderscheidingsvermogen van zijn lezers niet al te hoog aanslaat.

Tegenover de verontrusten stelt hij, dat de Vrije Universiteit en nog meer de kerk helemaal geen conservatief element mag zijn. Immers in de kerk wordt de belofte gepredikt van God, die alle dingen nieuw maakt.

Dit lijkt me toch een wat vlot gebruik van deze tekst.

Stelt u voor, dat een ander nu het conservatisme gaat prediken, omdat God de onveranderlijke is.

Conservatisme afwijzen, omdat God alle dingen nieuw maakt, lijkt me een zwak motief.

Het is wel mode om bestaande situaties en verhoudingen af te wijzen en zich daar revolutionair tegenover op te stellen.

De gevestigde orde, het liefst aangeduid met het dure woord „establishment” moet het vaak ontgelden.

Het is echter even dwaas iets af te wijzen omdat het oud is, als het daarom aan te prijzen.

Immers, God, die alle dingen nieuw maakt, stelt een heel andere norm.

Conservatief-Progressief IV

Wat is progressief? Wat is conservatief?

Dr. Hoogerwerf schreef in zijn proefschrift, dat het kenmerk van progressiviteit is, dat men de bestaande ongelijkheid in de samenleving wil verminderen. Dus zoiets als voor bezitsspreiding zijn, zoals Algra terecht opmerkte.

Een vrij willekeurige omschrijving.

Maar zo doen velen.

Ze stellen eerst wat zij zelf wenselijk vinden. Daarna drukken zij het stempel progressief er op. Zij, die er anders over denken, zijn dan bij voorbaat in de conservatieve hoek gedrukt. En dat is in Nederland een scheldwoord. Behalve dan in het bedrijfsleven. Daar spreekt men vaak over conservatief beheer en dan heeft het woord een goede klank.

De radicalen in Nederland, waaronder de leiding van de Arjos, noemen zich progressief en vooruitstrevend.

Zijn ze dat werkelijk?

Of **noemen** zij progressief wat zij wensen?

Men kan met evenveel recht stellen, dat deze groep erg conservatief is.

De wijze b.v. waarop zij hun evangelische radicaliteit hanteren, ja zelfs hun streven tot het bezetten van de centrale posten, doen erg denken aan de zelfverzekerdheid van de mannen broeders van weleer.

Vele van hun programapunten zijn niet anders dan aftreksels van hetgeen in de oude tijd de socialistische voorstonden.

Maar dat zijn dan niet anders dan opgewarmde hapjes van een socialisme, dat zijn tijd gehad heeft.

Conservatief-Progressief V

Het gaat over de vraag wat men behouden wil en wat men vernieuwen wil.

Daar is een domme behoudzucht, maar niet minder een domme progressiviteit.

Terecht schreef prof. v. Riessen in „Mondigheid en Machten”: „Absolute behoudzucht is kortzichtig en vergeefs. Absolute vooruitstrevendheid is absurd en blind. Er behoort een evenwicht te bestaan tussen behouden en vernieuwen. En beslissend voor de dynamische instelling is van waar men komt en waarheen men gaat. De christen mag alleen de dynamiek van het Koninkrijk interesseren. Zij heeft haar wortel in het kruis van Christus”.

Mij dunkt, we komen hier op een beter spoor en een juister uitgangspunt voor de discussie over de verontrusting.

De kern van de verontrusting over de ontwikkeling in het gereformeerde leven (ik citeer hier nu wat vrij prof. H. Ridderbos) ligt in de vrees, dat het gereformeerde leven bedreigd wordt door een interpretatie van de H. Schrift, die beheerst wordt door opvattingen, die aan de Schrift vreemd zijn. De vrees, dat de interpretatie van de Schrift gebracht wordt onder vreemde heerschappij, of dat nu wetenschap, filosofie of de geestelijke mode van deze tijd is.

Het komt mij voor, dat prof. Ridderbos hier de kern van de zaak raakt.

Die verontrusting geldt niet alleen het ker-

kelijk leven, maar heel het gereformeerde leven.

Wanneer ons deze gang van zaken veront- rust, is het echter niet juist, en ook dood- gevaarlijk om ons terug te trekken in een bolwerk van conservatisme.

Dat geeft niet meer dan een schijnvastheid.

Conservatisme-Progressiviteit VI

Is dat nu voor ons als vrijgemaakten wel actueel?

Immers ons kerkelijk leven wordt geteis- terd door een sectarisme, dat de vrijgemaak- te kerken tot puinhopen dreigt te maken.

Bovendien, hoe ook verdeeld, wij willen toch allen leven naar het Woord, en dat Woord alleen.

Dat mag waar zijn, het neemt niet weg, dat wij ook de ontwikkeling van het gerefor- meerde leven in de brede zin van het woord in het oog moeten houden.

De ontwikkeling buiten onze kerken raakt ook ons.

Ook die anderen willen leven naar de Bij- bell!

Maar niet minder dan bij hen, bestaat bij ons het gevaar ons te verschansen achter de schijnbare vastheid van het conservatisme.

Ook bij ons is de verleiding groot, mis- schien wel uit reactie, ons te werpen in de armen der zgn. progressiviteit, die wij als een bevrijding kunnen gevoelen.

Maar de enige vastheid is ook voor ons de Openbaring Gods.

Worden wij niet beheerst door de mode van de dag?

Zijn wij niet gebonden aan de overleverin- gen van mensen?

Worden wij niet geleid door de wetenschap, al is het dan misschien de wetenschap der theologie?

Heerst bij ons niet een zeker joods wetti- cisme?

Worden wij niet gekortwiekend door een vrij- makingsideologie?

We moeten vooral niet denken, dat we als vrijgemaakten niet in de algemene malaise delen.

Het zou wel eens kunnen zijn, dat de si- tuatie in onze kerken ons dubbel kwetsbaar maakt.

Ook hierover zou bij ons wel verontrusting mogen zijn.

DIAKONAAL CONGRES 1968

Van 31 oktober tot 2 november 1968 werd te Lunterenhet „Diakonaal Congres” gehouden.

De arbeid van dit kongres was geconcentreerd op de bespreking van de referaten, die tevoren waren verschenen in de bundel „Tot een hand en een voet. Eenheid en continuïteit in de chris- telijke hulpverlening” (Groningen 1968.)

Zoals uit deze titel blijkt, beoogde het kong- res de noodzaak en mogelijkheden tot coördi- natie der christelijke hulpverlening te over- wegen. Met name werd daarbij gedacht aan het samenwerken van de kerkelijke ambtsdragers onderling en het inschakelen van de mogelijk- heden, die de Heere aan het ambt der gelovigen heeft verleend en met name vanuit het maatschappelijk werk worden aangereikt. Bij dit laatste valt vooral te denken aan de voort- durend toegenomen arbeid van de Stichting Ge- reformeerde Kinderbescherming te Ede.

Ten aanzien van de eenheid in de ambtelijke hulpverlening (het referaat van drs. A. N. Hen- driks) werd tijdens de besprekingen geaccentu- eerd, dat de ouderlingen en diakenen in hun zorg voor de leden der gemeente niet langs el- kaar heen mogen werken, doch integendeel in aandacht voor elkanders ambtsdienst en gemeen- schappelijke liefde voor dezelfde leden der ge- meente zodanig openheid jegens elkander dienen te betrachten, dat er een gemeenschappelijk in- zicht in de nooddrift der gemeente en de voor- ziening daarin kan groeien.

Wel komen ouderlingen en diakenen elk op eigen wijze met de leden en hun nooddrift in aanraking, maar gelet op het getuigenis van het Nieuwe Testament, dat ons spreekt van de ene ambtsdienst van onze Here Jezus Christus, en

van de ene vrede, die Hij als de Verhoogde de Zijnen schenken wil. en gelet op het feit, dat volgens het Nieuwe Testament de ambten van dienaar des Woords, ouderling en diaken, tot ontwikkeling zijn gekomen uit het ene ambt der apostelen, zal er nauwe samenwerking en coördinatie dienen te zijn, zonder dat de ouderlin- gen en diakenen al hun werk gemeenschappe- lijk gaan verrichten.

De wenselijkheid van door diakenen af te leg- gen huisbezoek werd uitgesproken, opdat ook de diakenen hun wijk goed leren kennen, de ge- meenteleden geïnformeerd zouden worden om- trent de arbeid der diakenen en de mogelijkhe- den tot niet-ambtelijke hulpverlening en de harten der gemeenteleden als dus ontstoken zouden worden met een vurige liefde tot de hulpbe- hoevenden.

In dat alles zullen de kerkelijke ambtsdragers bezig zijn in de uitdeling van de door Christus verworven weldaden, opdat het lichaam der kerk, dat aan Christus zijn wasdom ontleent, ook naar Hem toegroeie en door de dienst van al zijn geledingen naar de kracht, die elk lid op zijn wijze oefent, zich zelf opbouwe in de liefde.

De werkwijze van het maatschappelijk werk werd aan de conferentie gepresenteerd in het referaat van mej. M. J. Mak (Eenheid in de niet- ambtelijke hulpverlening), terwijl in en naar aanleiding van het referaat van br. C. Rosen- brand een confrontatie werd voltrokken tussen Zielszorg en maatschappelijk werk.

Uit de uitvoerige besprekingen kwam duidel- ijk naar voren:

1. de overtuiging, dat de zozeer gewenste re- gionale uitbouw van het maatschappelijk werk in eigen kring slechts mogelijk zal zijn indien de impulsen daartoe van de gemeenschap der kerken in een bepaald gebied uitgaan.

2. de wens, dat met name in de opleiding van de Theologische Hogeschool te Kampen aan- dacht zal worden geschonken aan de methodiek van het maatschappelijk werk, opdat tussen de bijzondere ambtsdragers en de maatschappelijk werkers een toenemend verstaan van elkaar zal mogelijk blijken.

3. de wenselijkheid en de mogelijkheid van een fundering in gereformeerde zin van de werkwijze van het in ons midden aangevangen maatschappelijk werk.

Tot nog toe moesten de maatschappelijk wer- kers zich immers veelszins behelpen met de toe- passing van wetenschappen, die nog nauwelijks vanuit confessionele uitgangspunten zijn be- oefend.

4. de overtuiging, dat onder maatschappelijk werk in het midden van Christus' Kerk die ar- beid is te verstaan, die door speciaal daartoe opgeleide leden van Christus' Kerk in opdracht van organisaties of stichtingen — opgericht en ingesteld krachtens het ambt der gelovigen — bepaalde maatschappelijke en sociale noden in het leven der kerkleden, welke noden noch door het ambt der gelovigen, noch door het bijzondere ambt ter plaatse geheel of gedeeltelijk kunnen gediend worden — in samenwerking met de bijzondere ambtsdragers in Christus' Kerk — tracht weg te nemen, zoals b.v. de Stichting Gereformeerde Kinderbescherming doet.

5. het inzicht, dat in de door de overheid ge- stimuleerde schaalvergroting, die op allerlei ge- bied van het maatschappelijk werk valt waar te nemen, de verzoeking schuilt terwille van een bredere samenwerking het eigen karakter van de christelijke hulpverlening, zoals deze in de statuten der stichtingen en verenigingen is be- paald, prijs te geven.

Verzet tegen dit karakterverlies werd algemeen noodzakelijk geacht. Tegelijk zal dit verzet een intensivering van onze aandacht voor de prin- cipiële fundering en de bekostiging van het maatschappelijk werk temeer noodzakelijk doen blijken.

Naar aanleiding van het referaat van ds. A. Kooy „Eenheid in de ambtelijke en niet-ambe- lijke hulpverlening” werd vooral aandacht ge- geven aan het zgn. maatschappelijk werk, al valt te constateren dat er in het midden der kerken ook in vele andere vormen niet-ambe- lijke hulpverlening geboden wordt. Benadrukt werd het feit, dat ieder voortdurend bedacht dient te zijn op zijn eigen taak in de gemeen- schap der kerk. Zo alleen kan het gevaar, dat een „verwijzing” met zich brengen kan, ver- meden worden. Is de hulp van het maatschap- pelijk werk eenmaal ingeschakeld dan dienen de ambtsdragers in wijsheid met de maatschap-

pelijk werkers samen te werken en intussen hun eigen werk voort te zetten.

De activering van de mogelijkheden der amb- telijke diensten, die Christus in de gemeente stelde, zal juist door gereformeerd maatschap- pelijk werk worden geaccepteerd, terwijl ander- zijds de ambtsdragers in hun omgang met de gemeenteleden op hulp van het maatschappelijk werk attent zullen maken, wanneer zij zich voor bepaalde grenzen gesteld weten en tewille van doeltreffende hulp deskundige bijstand gebo- den achten.

Zo zal in allerlei vorm van hulpbetoon het heil en de vrede van Christus, die het leven heelt, present zijn onder Zijn volk.

PERSSCHOUW

NEDERGEDAALD TER HELLE

In het Kontaktblad van de Geref. Kerk van Eindhoven lazen we over de bovenstaande woor- den uit de Twaalf artikelen des Geloofs het vol- gende:

„H. Bavinck:

zegt, dat de uitdrukking nedergedaald ter hel, voorzover zij aan teksten als Hand. 2:27, Rom. 10:7, Ef. 4:9 ontleend mocht zijn, historisch een gans andere betekenis heeft verkregen, dan welke in die teksten is vervat”...

„dat het artikel van de nederdaling ter hel het meest in overeenstemming met verwante uit- drukkingen in de Schrift, Hand. 2:27,31, Rom. 10:7, Ef. 4:9, met den waarschijnlijksten oor- sprong en zin der woorden, en met zijne plaats, tusschen de andere artikelen in, verklaard wordt, wanneer men het opvat van den staat des doods, waarin Christus als middelaar tus- schen zijn sterven en opstaan verkeerde, om de straf der zonde ten einde toe te dragen en ons daarvan te verlossen.” Geref. Dogm. III, 409.

A. G. HONIG:

„De Gereformeerden dachten hier niet eenstem- mig. Calvijn, Beza e.a. verstaan onder de neder- daling ter helle, dat Christus aan het kruis de helse pijn geleden heeft. Zanchius, Alstedt e.a. meenen, dat Christus met zijne ziel (ande- ren ook met zijn lichaam) naar de hel is ge- gaan, om daar zijn macht bekend te maken. Olevianus, Perkins, de Catechismus van West- minster e.a. denken eenvoudig aan den staat des doods, waarin de Christus drie dagen verkeerde”. Handboek Geref. Dogmatiek, pag. 511 (ver- plicht voor studenten in Kampen).

A. JANSE:

„Oorspronkelijk is de bedoeling van de kerk ge- weest als zij sprak van 'nedergedaald ter helle' dat Christus is nedergedaald in het graf en daar- mee is gegaan in het Rijk der dooden, in den Scheool, dáár waar de dooden zijn”...

„Later is deze oud-Christelijke opvatting door velerlei oorzaak op den achtergrond gekomen”

„De opstellers van den Catechismus.... ver- klaarden..... dit artikel zoo, dat het sprak over de 'helse kwelling' van Zijn lijden...”

„Dat is op zichzelf ook juist — maar de oor- spronkelijke betekenis van dit artikel is zóó troostrijk, dat wij haar hier vooropstellen”.

Dan volgt bij Janse cursief de volgende vraag en het volgende antwoord:

„Wat troost ons de nederdaling ter helle

Dat christus, die voor ons aan het kruis smar- ten der Gods-verlating heeft geleden, ook als onze Borg ons is voorgegaan in den scheool, zoodat wij in onzen doodsstaat als wij tot onze vaders verzameld zijn, ook daar door Zijn borg- tochtelijke vernedering mogen behouden worden in het Paradijs tot den dag van Zijn wederkomst (De belijdenis der kerk naar de Schriften, 1950 pag. 137).

S. G. de GRAAF:

„Daar de nederdaling ter helle op het sterven en de begrafenis volgde, kan de oude christelij- ke kerk met die woorden niet bedoeld hebben, wat de catechismus daaronder verstaat. De oude christelijke kerk heeft daarmee blijkbaar be- leden het ingaan van Christus in het rijk der dooden. Het zou niet zo erg geweest zijn, dat een gedachte, welke in de oude christelijke kerk leefde, op de achtergrond was geraakt, wanneer dat niet ook wilde zeggen, dat een schriftuurlijk- ke gedachten daarmee verloren ging.”

Ds. De Graaf werkt daarna de „schriftuur-

lijke gedachte", dat nederdalen ter helle betekent „een overgegeven worden aan de vergeetelheid" van het graf, zo breed uit, dat het niet doenlijk is hiervan een samenvatting te geven. Zie „Het ware geloof", 1954, de pag. 318-321.

M. B. van 't VEER

„Deze woorden zijn eerst later in de 12 art. opgenomen, wellicht pas in de vierde eeuw. Over hun betekenis bestond reeds in de oude kerk groot verschil van mening.....

Ook onder de Gereformeerde was groot verschil. Sommigen stelden het wezenlijk gelijk met „begraven", anderen dachten hier aan het indalen in het dodenrijk, weer anderen hielden vast aan de betekenis van heengaan naar de hel; terwijl Calvijn, Ursinus e.a. hier dachten aan het lijden van de helse smarten. In de tijd, toen dit artikel werd opgenomen, verstond men er onder, dat Christus was ingegaan in de staat des doods en men liet het dus slaan op de tijd, dat Christus in het graf verkeerde. In onze plaats is Christus ingegaan in het rijk der doden, opdat Hij de poorten van dit rijk voor Zijn volk zou ontsluiten, waardoor het door de dood de hemel kon ingaan! (Onderwijzing in de Christelijke Leer, I, pag. 130/131, een catechisatieboek, uitgegeven door Ds. E. Th. v. d. Born 1948).

C. VONK

„Met de 'nederdaling ter helle' heeft de kerk vroeger dus bedoeld te belijden, dat onze Heiland zich vernederd heeft tot het rijk der doden, hoewel Hij toen niet bij de goddeloze doden is geweest, maar in het paradijs". Zie uitvoerig hierover De Voorzeide Leer, II, 186 e.v. (1950).

BREDA

„Op de dordtse synode maakten de engelse afgevaardigden bezwaar tegen de uitleg, die Antw. 44 H. C. van 'nedergedaald ter helle' in het Apostolicium geeft. Zij hielden de Westminster Catechismus ten voorbeeld, die volgens hen (en b.v. ook volgens Prof. P. Biesterveld van Kampen, „Schets van de Symboliek", Kampen, 1912 pag. 199-200) een betere uitleg geeft, nml. dat Christus drie dagen als Dode onder de macht van de dood heeft moeten verkeren. De praeses, Bogerman, oordeelde met dit geschil de confessie niet in geding, aangezien de Engelsen niet beweerden, dat Antw. 44 een onschrijftuurlijke inhoud heeft, maar slechts dat dit Antw. geen juiste uitlegging geeft van de betekenis van 'nedergedaald ter helle'. De kerkeraad wil óók aan de confessie niet binden „in alles". Nml. niet in deze uitlegging van het Apostolicium door onze Catechismus" (brief 10 jan. 1966)."

KERKNIEUWS

Beroepen: te Amstelveen (B): ds. G. Mulders te Murmerwoude.

Aangenomen: naar Almkerk-Werkendam (A): kand. H. Kiezebrink te Wapenveld; naar Almkerk Werkendam en Breda (B): ds. D. Berghuis te Leens.

Bedankt: voor Oosterwolde-Smilde: ds. Joh. de Wal te Mildam Fr.).

Drs. J. Faber De synode van de Can. Ref. Churches, welke momenteel bijeen is te Orangeville, benoemde aan de te Burlington te stichten opleiding tot de dienst des Woords, tot hoogleraar drs. J. Faber te Schiebroek-Hillegersberg-C.

Drs. Faber is in verband met deze benoeming voor enige dagen naar Canada vertrokken, om persoonlijk kennis te maken met de synode en nadere besprekingen te voeren, teneinde een verantwoorde beslissing te kunnen nemen.

Ds. S. Braaksma. Bij de Brazilië-commissie van de zendende Kerk te Assen kwam het verblijdende bericht binnen, dat ds. S. Braaksma door de hem behandelende geneesheren geheel hersteld werd verklaard en dat er dus geen bezwaar tegen bestaat dat hij zijn studie in de Portugese taal gaat aanvangen.

In verband hiermede is het gezin Braaksma naar Campinas verhuisd.

Het adres is nu: Ds. S. Braaksma. C.P. 15, Campinas S.P., Brasil.

Schiedam. Vanwege het feit dat een schrijven van de kerkeraad te Overschie (scriba Sies) waarin toelating tot classis gevraagd werd, door de classis ontvankelijk is verklaard (hoewel er nog geen beslissing over dit verzoek is genomen)

besloot de kerkeraad van Schiedam geen afgevaardigden meer te zenden naar de nog resterende zittingen van de classis noch naar een volgende classisvergadering.

De kerkeraad van Overschie (pr. ds. J. M. Smelik) zal zijn standpunt nog nader bepalen.

Assen. De kerkeraad van Assen heeft zich garant verklaard voor het onderhoud van een Koreaanse broeder (Sang Yung Su), die begeert de opleiding tot predikant te volgen aan de Theologische Hogeschool te Kampen.

Classis Arnhem. Zoals reeds gemeld heeft de vergadering van afgevaardigden naar de classis Arnhem op 31 oktober besloten de afgevaardigden van beide kerken uit Ede tot de classis toe te laten. De vergadering werd toen op verzoek van de afgevaardigden van Arnhem geschorst.

Op vrijdag 22 nov. werd de vergadering voortgezet. De afgevaardigden van Arnhem deelden mede dat zij niet aan de constituering konden meewerken als de vergadering blijft bij haar besluit beide afvaardigingen uit Ede tot de geconstitueerde classis toe te laten. Besloten werd toch tot constituering over te gaan met beide afvaardigingen uit Ede. De afgevaardigden van Arnhem en Ede (pr. A. v. de Lugt) hebben hierop de vergadering verlaten.

Meteen na de constituering van de classis verklaarden de afgevaardigden van Wageningen dat zij slechts aan deze classis konden blijven deelnemen als de classis prealabel ging beslissen welke van de beide afvaardigingen uit Ede de wettige kerk van Ede vertegenwoordigt. Oud. Boorsma uit Wolfheze betuigde hiermee adhesie en maakte deze verklaring tot een prealabel voorstel.

Dit voorstel werd met grote meerderheid van stemmen verworpen. Hierop verlieten ook de afgevaardigden van Wageningen en Oud. Boorsma van Wolfheze de classis.

Zending De kerkeraad van Enschede-N. ontving een schrijven van ds. v. d. Velden waarin deze mededeelt dat de missionaire arbeid zegenrijke voortgang heeft. 22 jongelui uit Gomi en 6 jonge mensen uit Boma zullen dit jaar nog gedoopt worden.

CANDIDAATS-EXAMEN

Geslaagd voor het kandidaats-examen de heer D. T. Vreugdenhil, Groot Weezenland 32, Zwolle.

ADRESSEN

Vlaardingen: scriba: J. W. Sies, Prof. Mekelstraat 76, Vlaardingen, tel. (010) 353724. **Zuidlaren:** scriba: K. Wolters, Beukenlaan 1, Zuidlaren, tel. (05905) 2125. **Breukelen:** scriba: J. J. Bijlenga, Willem Torckstraat 10, Breukelen, tel. (03462) 1278. **Smilde:** scriba: A. Middelbos, Hoofdweg 60, Smilde; praeses: D. Hamminga, Kon. Wilhelminalaan 26, Smilde, tel. (05927) 2744.

D.V. 14 december 1968 vieren onze ouders en mijn opa en oma

M. SCHOLLEMA

F. SCHOLLEMA-DIJKSTERHUIS

hun 25-jarig huwelijksfeest.

Hun dankbare kinderen en kleinkind

Frouke - Louis en Jeannette Bert
Tineke - Fokke

Den Haag, december 1968
Notenplein 139

Gelegenheid tot feliciteren: Vrijdag 13 december van 18.30-19.30 uur in „Ons Centrum", Thorbeckelaan - hoek Albardastraat.

DE TOESTAND DER DODEN

In welke toestand bevindt zich de mens na gestorven te zijn?

Hierover kan niemand uit ervaring spreken.

Alleen Gods Woord licht ons hierover in!

ART. 37 DER NED. GEL. BEL. GETOETST AAN DE H. SCHRIFT.

Enige onjuistheden, waaronder het vergaan van de wereld schriftuurlijk aangetoond.

Uitgave Comité tot verbreiding van de waarheid der Schriften. Giro 346974 Rotterdam. Prijs elk f 1,50.

Redactieleden:
Ds. H. AMELINK, Dr. J. BOSCH,
P. GROEN, Prof. Dr. H. J. JAGER, Drs.
J. G. VAN OORD, Dr. P. G. SMELIK,
Prof. C. VEENHOF, Ds. G. VISEE

Adres van de Redactie:

Ds. H. Amelink, Waal 5, Langerak (Z.-H.)

Geref. Persvereniging „Opbouw":
adres secretaris en penningmeester:
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht. Telef. 030-711450. Giro 448367.

Administratie abonnementen:

Drukkerij Steenberg, Slotlaan 220, Zeist. Telef. 03404-12452

Abonnementprijs

f 15,— per jaar (bij vooruitbetaling)
Zeist. Giro 233117.

Advertentieprijs 20 ct. per mm
Familieberichten 15 ct. per mm

Jongeman, 21 jaar, zoekt per 1 januari

KAMER

in Amsterdam (geen kost)

Weekend afwezig.

N. C. Koeman, St. Bonifaciuslaan 66, Eindhoven
Telefoon 18573

Een greep uit onze voorraad niet-ritmische PSALMEN

PSALM 54 - 51 - 38 - 6 - 121 - 119 - 123 - 42 - 119 - 25 - 43 - 27

30 cm L.P. Gemeentezang **f 9,90**
Bestelnummer 114

PSALM 68 - 108 - 33 - 65 - 150 - 146 - 98 - 35 - 118 - 117 - 87 - 68

30 cm L.P. Gemeentezang **f 9,90**
Bestelnummer 115

PSALM 89 - 17 - 141 - 56 - 147 - 49 - 25 - 86 - 72 - 97

30 cm L.P. Gemeentezang **f 9,90**
Bestelnummer 116

PSALM 32 - 6 - 103 - 52 - 145 - 35 - 21 - 135 - 116 - 29 - 103 - 105 - 3 - 118 - 89

30 cm L.P. Gemeentezang **f 9,90**
Bestelnummer 117

Onze meest verkochte ORGELPLAAT met 14 geliefde orgelwerken:

DE HEILIGE STAD - LARGO - TRUMPET TUNE - PANIS ANGELICUS - TRUMPET VOLUNTARY - JESU JOY OF MAN'S DESIRING - DANK SEI DIR HERR - ARIA en vele andere nummers.

Orgel-trompet-trombone.

30 cm L.P. Prijs **slechts f 11,90**
Bestelnummer 50050

Wanneer U telefonisch bestelt hebt U het gewenste de volgende dag in huis:

0 3490 - 16 22 5 of 0 3490 - 20 28 7; giro 79958

Vraagt onze nieuwste catalogus geestelijke liederen op grammofoonplaten.

Muziekhandel - Langestraat 72 - Amersfoort
(behalve 'smaandags de gehele week geopend)